

Стасевська О. А.,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ГЕОРГІЙ НАРБУТ – ХУДОЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920)

Суспільство завжди потребує осмислення своєї історії задля усвідомлення власної ідентичності та утвердження відповідальності перед майбутнім. Так само, як і переосмислення ролі та позитивного досвіду її окремих представників – національних героїв духу, які постають духовним осереддям, прикладом втілення відданості народові та його цінностям.

Історичне становлення української держави відбувалося століттями, протягом яких не одне покоління українців здобувало й утверджувало право прийдешніх поколінь на вільне і незалежне життя. Один із найважливіших періодів вітчизняної історії – Українська революція 1917-1921 рр. – час сплеску революційного руху, який розпочався внаслідок Першої світової війни та остаточно визначив вектори історичного розвитку багатьох європейських країн. Це особливо й безпосередньо стосувалося України, яка у ХХ ст. отримала ще один історичний шанс здобути самостійність та незалежність.

Вивчення історії національного державотворення неможливе без висвітлення ролі особистостей, які очолювали український визвольний рух, захищали й розбудовували українську державність. У пам'яті пересічного українця події Української революції звикло асоціюються з іменами М. Грушевського, Д. Антоновича, С. Єфремова, В. Винниченка, С. Петлюри, П. Скоропадського. Серед тих, хто репрезентував Україну (і це стосується *всієї* її історії) ми частіше за все знаходимо імена політиків, військових, правників, релігійних діячів, та якимось несправомірно відсуваємо на другий план людей, які безпосереднього відношення до політичної сфери діяльності не мали. Втім були представники національної еліти, які доклали чимало зусиль для розбудови української держави, залишили невичерпний спадок і як державотворці, і як такі, що прославили Україну у світовому масштабі. Художня інтелігенція часів Української революції 1917-1920 рр. не тільки очолила культурно-просвітниць-

кий рух. Її представники зробили надзвичайно багато для формування національних почуттів, для відродження традицій національної освіти, організації української преси і книговидавництва, популяризації здобутків власної культури, збереженню її пам'яток, а головне – реалізуючи це все художня інтелігенція по-суті творила нову соціокультурну ситуацію, творила державу. Це була когорта людей, діяльність яких, в певному сенсі, створили світ, в якому живе й сьогоднішнє покоління українців.

Побудувати національну (життєздатну) державу можливо за умов, коли суспільство має власну еліту – тобто обраних, найкращих представників, які здатні транслювати накопичений народом досвід, генерувати нові ідеї, а також ініціювати поширення здобутків вітчизняної культури у світовому просторі, задля репрезентації власної нації, держави, суспільства на міжнародному рівні. Відсутність національної еліти неодноразово спричинювала в Україні втрату незалежності. (Тут можна згадати слова І. Франка про необхідність творити свою національну еліту, без якої народ – просто натовп, бездуховна юрба, «купа жебраків та невольників») ¹. Це тому, що подолати економічне і політичне гноблення іноді значно легше, ніж духовне. Проте, національна еліта на рівні побутової свідомості людини скоріше асоціюється з політичною елітою, що не є коректним. ² З огляду буття держави політична еліта іноді робить незрівнянно менше для країни та народу ніж духовна, художня еліта. ³ Поети, музиканти, науковці, художники – їх внесок до процесу державотворення такий же вагомий, як і тих хто боронив молододу українську державу зі зброєю в руках.

Одним із яскравіших і видатних (у міжнародному масштабі) представників української духовної еліти ХХ ст. був Г. І. Нарбут – нащадок «старосвітських поміщиків», дрібних дворян козацько-старшинського походження з Чернігівщини, визнаний художник-графік, співзасновник Української академії мистецтв. Серед предків Г. Нарбута були запорізькі козаки, і цей факт став знаковим для молодого митця, який ще в юні роки

¹ Франко І. Одвертий лист до галицької молодезі//Зібр. Творів у 50 т. – Т.45. – К., 1986. – С. 404.

² Герасіна Л. М. Політична еліта.// Політологічний енциклопедичний словник / за ред. М. П. Требіна / уклад.[Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.] – Х.: Право, 2015. – С. 549-551.

³ Як приклад: політична еліта, переслідуючи вузькогрупові цілі, іноді приводить до загибелі держави – історія Давньоримської імперії, князівств Київської Русі, Речі Посполитої ХVІІІ ст..

починає цікавитись козацтвом і захоплюється його звичаями, образотворчим мистецтвом. Згодом він цілеспрямовано досліджує українську старовину, вивчає художні традиції, збирає пісні, прислів'я, досліджує техніку рукописної української книги. В імперській столиці, де навчався і певний час жив Г. Нарбут, зберігалися кращі художні пам'ятки козащини, там він вперше торкається архівно-музейного розмаїття старовинних рукописів, книг, зображень запорожців. Так ще у Петербурзі художник починає свій «український» період творчості. Завдяки інтересу до минулого української культури Г. Нарбут зумів створити власний неповторний стиль, в якому поєднав елементи українського бароко з модерністським світобаченням. Ф. Л. Ернст, відомий український історик, мистецтвознавець, соратник і дослідник творчого доробку Г. Нарбута, свого часу зауважував: «Самих глибин народного духу пізнав він і виявив... у своїх творах».¹ Відомий російський літературознавець М. Лернер писав про нього: «Особенно тонко чувствовал Нарбут историю. Он не только любил работать на исторические темы: он весь историчен, историей воспитан и пропитан самый пафос его».²

У 1917 році, з початком розгортання українських визвольних змагань, Г. Нарбут повертається до Києва де живе і працює три роки, до своєї смерті у 1920 році. Революційні перспективи надзвичайно надихнули художника, він занурюється в «українське життя» і ставить перед собою великі завдання – відродити українську художню графіку XVII – XVIII ст. після тривалого застою в XIX ст., заснувати академію мистецтв, «вдихнути український дух» в художнє життя.

Як визнаний фахівець з української геральдики, Георгій Нарбут створював державну символіку молодої країни. 19 грудня 1917 року було надруковано перший грошовий знак Української Народної Республіки – купюру вартістю у 100 карбованців. Її авторство належить Нарбуту. В оформленні знаку грошової купюри видатний графік використав орнаменти, запозичені з барокових традицій живопису України XVII-XVIII ст. – самостріл (герб Київського магістрату XVI-XVIII ст.) і тризуб святого Володимира, що став згодом гербом держави Україна.

¹ Георгій Нарбут. Життя і творчість [Електронний ресурс] / склав Ф. Ернст. // Георгій Нарбут : посмерт. виставка творів / Всеукр. іст. музей ім. Т. Шевченка, 1926. – С. 11-86.

² Лернер Н. Памяти Г. И. Нарбута.- «Современное обозрение», октябрь 1922 г., № 1, с. 12.

У 1918 році Центральна Рада запропонувала Георгію Нарбуту виконати проект герба Української Народної Республіки – зображення козака на блакитному фоні в обрамленні орнаменту з тризубом, згодом було створено проект печатки Української Держави за зразком давньоукраїнської, гетьманської (із зображенням козака з рушницею), спроектовано печатку Державного Секретаріату, перші поштові марки УНР, грамоти. Саме Нарбут стає творцем ще одного важливого атрибуту новоствореної держави – української гривні. Друкуються за ескізами Г. Нарбута банкноти гривні номіналом 2, 10, 100, 500, 1000 і 2000. В оформленні купюри в 10 гривень художник використовує орнаменти з української книжкової гравюри XVII ст. Крім цього він займався моделюванням одягу, зокрема прилучився до створення зразків військової форми армії УНР та військової символіки.

Отже, таке стрімке повернення Г. Нарбута на батьківщину, безкрайне занурення в «українське життя» спричинило максимальний викид творчої енергії. Георгій Нарбут захоплено вибудовував фундамент національного художнього життя. Він став глибоко оригінальним митцем, засновником кола послідовників (П. Ковжун, М. Кирнарський, Р. Лісовський, А. Серета та ін.); його творчість – це яскрава сторінка в історії вітчизняного мистецтва, через що його цілком справедливо називали й називають одним з найвидатніших графіків сучасності. Незважаючи на недовгий життєвий шлях (прожив усього 35 років), він повноправно посідає гідне місце серед відомих живописців інших народів, які також брали активну участь у розбудові своїх національних держав: Гілберт Стюарт – «автор» єдинодоларової купюри США із зображенням Вашингтона; Альфонс Муха – офіційний «дизайнер» Чехословаччини, автор нових чехословацьких купюр, які були зроблені після 1918 року, поштових марок, урядових бланків і конвертів, одного з варіантів державного герба; Василь Кричевський – автор двогривневої купюри УНР. Їх творіння – цінні папери, грошові купюри, марки, печатки, грамоти – не просто символи держави, а й справжні витвори мистецтва, які насичують етичними, естетичними, інтелектуальними моментами свідомість людей та задають особливе самосприйняття.

На наш погляд Георгій Іванович Нарбут – справжній сподвижник, вигадник, експериментатор, ентузіаст, який віддав свій неабиякий талант справі відродження національної культури, засновник українського стилю в графіці, автор «зорового образу» держави «Україна». У 1926 р., під

час підготовки виставки Г. Нарбута в Києві, Ф. Л. Ернст уклав найповніший каталог робіт та написав глибоку культурологічно-аналітичну статтю про творчість художника. Надалі чи не єдиним ґрунтовним аналізом його досягнень у тісному зв'язку із історико-політичними подіями ХХ ст. стала праця історика українського мистецтва Платона Білецького, видана ще у 1985 р. Довгий час ім'я Нарбута залишалося маловідомим серед співвітчизників. Сьогодні ми маємо лише окремі нечисельні публікації в періодичних виданнях, присвячені вагомості творчого доробку й життєдіяльності Георгія Нарбута¹.

Значення історичної пам'яті для включення осмисленого минулого в процес національно-культурної ідентифікації здається цілком очевидним. Спогади про видатних представників власного народу об'єднують людей, формують почуття співпричетності до історії, сприяють збереженню зв'язків між поколіннями. Історичне безпам'ятство – шлях до духовного спустошення як окремих людей, так і суспільства в цілому.

Стеценко Н. С.,
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри історії держави і права України
та зарубіжних країн Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПИТАННЯ В ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Процес земельної реформи, що сьогодні триває в Україні, безсумнівно набуде якісного наповнення за умов урахування історико-правових уроків діяльності Української Центральної Ради в царині вирішення пріоритетних питань щодо: 1) розробки нового земельного законодавства, яке б мало чітко визначити ієрархію органів влади у земельній сфері та їх повноваження; 2) способів управління процесом переходу права власності на землю з подальшим упорядкуванням проблем землекористування.

¹ П. Белецкий. Георгий Иванович Нарбут. – М.: Искусство. – 1985. – 240 с.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

**ІСТОРІЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ
ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
(до 100-річчя утворення
Української Народної Республіки)**

**HISTORY OF STATE BUILDING
IN UKRAINE AND FOREIGN COUNTRIES
(to the Centenary of Creation
of the Ukrainian People's Republic)**

**Збірник наукових статей та тез повідомлень
міжнародної наукової конференції
м. Харків, 23 листопада 2017 р.
*Kharkiv, November, 23, 2017***

Харків
«Право»
2017

УДК 340.15(477)
ББК 67.2(4УКР)я431
I-90

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (голова); **В. Д. Гончаренко** – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України; **В. М. Єрмолаєв** – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Наведені авторами думки і висновки
можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії.*

Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах I-90 (до 100-річчя утворення Української Народної Республіки) : зб. наук. ст. та тез повідом. міжнар. наук. конф. (м. Харків, 23 листоп. 2017 р.) / редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2017. – 554 с.

ISBN 978-966-937-304-5

Збірник наукових статей та тез повідомлень міжнародної наукової конференції «Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах (до 100-річчя утворення Української Народної Республіки)» містить дослідження наукових, науково-педагогічних працівників та студентів провідних вищих навчальних закладів України та зарубіжних країн, присвячених актуальним питанням історії державотворчих процесів у різні історичні періоди і особливо за часів Української революції 1917–1921 рр.

Для науковців, аспірантів, студентів, усіх тих, хто цікавиться історією держави і права.

УДК 340.15(477)
ББК 67.2(4УКР)я431

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Видавництво «Право», 2017

ISBN 978-966-937-304-5

Пасмор Н. П., Будацька О. О.	
МОЖЛИВОСТІ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО З ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ (ДО 100-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ УНР).....	194
Пономарьова Г. П.	
ОЦІНКА ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДОСВІДУ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН.....	198
Походзіло Ю. М.	
СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ТА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ТА ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ (ЖОВТЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 р.).....	202
Протосавіцька Л. С.	
САМОСТІЙНИЦЬКІ ІДЕЇ М. МІХНОВСЬКОГО	207
Рекотов П. В.	
ЗМІНИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОДІЛУ ТЕРИТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ У РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД ТА ПІД ЧАС ГІТЛЕРІВСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ	210
Самбор М. А.	
ІСТОРІОГРАФІЯ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ	213
Середа О. В.	
ФОРМИ УЧАСТІ НАРОДУ У ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В ПРАВОВІЙ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ / FORMS OF PARTICIPATION OF THE PEOPLE IN IMPLEMENTING JUSTICE IN THE LEGAL TRADE OF UKRAINE	218
Сіваш О. М.	
ІДЕЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ВТІЛЕНА ЦЕНТРАЛЬНОЮ РАДОЮ	221
Сліп'яко Т. М.	
ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ УТВЕРДЖЕННЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	226
Стасевська О. А.	
ГЕОРГІЙ НАРБУТ – ХУДОЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920).....	231

Стеценко Н. С.	
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПИТАННЯ В ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ	235
Терела Г. В.	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНСПЕКЦІЙ ПРАЦІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ 1917-1921 РОКІВ.....	241
Tikhonenkov D. A.	
DETENTION IN CUSTODY AS A MANDATORY JUDICIAL RESTRAINT: LEGISLATIVE INNOVATION AND JUDICIAL PRACTICE / ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД: НОВЕЛА В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА СУДОВА ПРАКТИКА	245
Трагунюк О. Я.	
УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ТА ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ	249
Уманець О. В.	
МИСТЕЦЬКІ ПРОЦЕСИ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	252
Шигаль Д. А.	
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИБОРУ ТЕМИ КОМПАРАТИВНОГО ІСТОРИКО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ / COMPARATIVE LEGAL AND HISTORY RESEARCH: METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE TOPIC DECISION.....	257
Шевєрдін М. М.	
ПОДУШНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У ХVІІІ ст.....	262
Роміньський Є. В.	
РОЛЬ ДОГОВОРУ В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ ЗА ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА МОДЕРНУ	266
Харасик Н. О.	
СУДОВА СИСТЕМА УНР	270
Громовий Я. С.	
ЗЕМЛЯ ТА ВЛАСНІСТЬ, ЯК ОБ'ЄКТ СПЕКУЛЯЦІЙ В ПЕРІОД УНР ТА НА ПОЧАТКУ РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ.....	274

Наукове видання

**ІСТОРІЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ
ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
(до 100-річчя утворення Української
Народної Республіки)**

**HISTORY OF STATE BUILDING
IN UKRAINE AND FOREIGN COUNTRIES
(to the Centenary of Creation
of the Ukrainian People's Republic)**

**Збірник наукових статей та тез повідомлень
міжнародної наукової конференції
м. Харків, 23 листопада 2017 р.
*Kharkiv, November, 23, 2017***

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*

Комп'ютерна верстка *О. І. Сенько*

Підписано до друку з оригінал-макета 04.12.2017.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 30,4. Ум. друк. арк. 32,2. Вид. № 1775.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Почернін В. В.
Тел. (057) 717-28-80